

PPS-eindrapportage

Over de PPS'en die afgerond zijn dient een inhoudelijke en financiële eindrapportage te worden opgesteld. Voor de financiële rapportage dient een totaaloverzicht van de projectkosten van de realisatie en de financiering te worden gegeven.

De eindrapportages worden integraal gepubliceerd op de websites van de TKI's/topsector, m.u.v. de blokken Goedkeuring penvoerder/consortium, Mutaties tijdens het project en Kosten/Financiering. Zorg er svp voor dat er geen vertrouwelijke zaken in de overige blokken staat.

De PPS-eindrapportages dienen voor 1 april 2017 gebundeld per kennisinstelling te worden aangeleverd bij de TKI's bij info@tkitu.nl of info@tki-agrifood.nl.

Algemene gegevens	
PPS-nummer	AF-12012
Titel	Samenwerkende Varkenshouderijketen (SVK)
Roadmap/Koepel	Duurzame Veehouderij
Uitvoerende kennisinstelling(en)	<i>Wageningen Livestock Research, Wageningen Economic Research, Leerstoelgroep Adaptatiefysiologie, VIC Sterksel,</i>
Projectleider onderzoek (naam en emailadres)	Geert van der Peet Geert.vanderpeet@wur.nl
Penvoerder PPS (namens private partij)	Tot 1-1-2015 PVE Marlies Hanssen Daarna afgebouwd. Huidig aanspreekpunt is Linda Janssen vanaf 2015 volledig EZ als verantwoordelijke (en financier)
Contactpersoon overheid	Henk van der Velde
Werkelijke startdatum	1 januari 2013
Werkelijke einddatum	31 december 2016
Korte omschrijving inhoud (bij voorkeur 4 regels, max. half A4)	De varkensvleesketen heeft als ambitie naar 2020 wereldwijd toonaangevend te zijn in duurzaamheid; de varkensvleesketen is maatschappelijk gewaardeerd om haar duurzame varkenshouderij en de bijdrage aan de welvaart van de burger in Nederland. De PPS SVK levert met diverse onderzoekprojecten bouwstenen om de ambitie te realiseren.

Goedkeuring penvoerder / consortium

De eindrapportage dient te worden besproken met de penvoerder/het consortium. De TKI's nemen graag kennis van evt. opmerkingen over de rapportage.

De penvoerder heeft namens het consortium de eindrapportage	☒ goedgekeurd ☐ niet goedgekeurd
Evt. opmerkingen over de eindrapportage:	

Mutaties ten opzicht van het oorspronkelijke projectplan en follow-up

Zijn er wijzigingen geweest in het consortium / de projectpartners? Zo ja, benoem deze.	Ja. Per 31 december 2014 zijn de activiteiten van het Productschap Vee en Vlees gestopt. De POV wilde een vervolg geven aan de PPS. Echter vanaf 2015 tot heden is met het mede ontbreken van een AVV geen privaat geld beschikbaar voor de PPS.
---	--

	Bedrijfsleven partners, vaak MKB, hebben zich verenigd rond VIC-Sterksel en een aantal bedrijven wensen als 'partner van Sterksel' bij te dragen aan de ambitie van het Recept Duurzaam Varkensvlees.
Zijn er inhoudelijke wijzigingen geweest in het project?	Per 31 december 2014 zijn de activiteiten van het Productschap Vee en Vlees gestopt, waarna de POV een vervolg wilde geven aan onderdelen van de PPS. In 2015 was er echter nog geen privaat geld beschikbaar voor de PPS. Als gevolg hiervan heeft EZ in overleg met de POV in 2015 vastgesteld welke projecten, gegeven beschikbaar budget en de bestuurlijke afspraken, binnen de PPS-en zouden moeten doorlopen. Dit heeft geleid tot 3 categorieën projecten: 1. Projecten conform het werkplan PPS SVK (TKI-AF12012) <ul style="list-style-type: none"> - Verantwoord omgaan met staarten - Input EU-traject 'Boars 2018' - Mijn zeug - Project Stable stable 2. Projecten die vanwege gebrek aan financiële middelen zijn getemporiseerd. Voor de uitvoering van deze projecten hebben zich nieuwe bedrijfsleven partners gemeld. <ul style="list-style-type: none"> - Integrale vleesvarkensstal - Naar een optimaal stalklimaat voor vleesvarkens - Smart Tools voor vitale varkens 3. Projecten die binnen de PPS stilgelegd zijn <ul style="list-style-type: none"> - Groepshuisvesting kraamzeugen en hun biggen (volledig overgenomen door EZ en ondergebracht bij BO welzijn) - Projectbegeleiding Topsectoren en secretariaat RDV - Kennisoverdracht voor varkenshouders
Is er sprake van knelpunten bij de uitvoering van het project?	Knelpunten betreffen het wegvallen van de productschappen waarbij maatschappelijke gerichte vragen door bedrijfsleven niet meer konden worden opgepakt (met uitsluitend betrokkenheid in klankbord of stuurgroep)
Is er sprake van afwijkingen van het ingezette budget/de begroting?	Ja, vanaf 2015 is de bedrijfsleven bijdrage komen te vervallen en is door EZ geprioriteerd tot bovengenoemde projecten. Daarbij is de categorie 2 projecten in 2016 voor 50% gefinancierd.
Is er sprake van een octrooi-aanvraag (evt. first filing) vanuit deze PPS?	nee
Is er sprake van spin-offs (contract-onderzoek dat voortkomt uit dit project, aanvullende subsidies die zijn verkregen of spin-off bedrijvigheid)	nee

Resultaten en deliverables	
1. Welke deliverables zijn opgeleverd? (geef een korte beschrijving per deliverable uit het projectplan)	Zie Bijlage totale overzicht deliverables. Vanuit de maatschappelijke opgave is het volgende geleverd: <u>Castratie beerbiggen</u> Dit project is na 8 jaar afgerond en heeft een enorme impact: nationaal zijn veel bedrijven gestopt met castreren en internationaal is er de uitrol en acceptatie op de Europese markt van vlees van niet-gecastreerde mannelijke dieren. Dit is een grote verbetering op het gebied van dierwelzijn en diergezondheid en hiermee op de maatschappelijke acceptatie van (de productie van) varkensvlees. Laatste jaren is besteed aan uitrol en implementatie in Noord-West Europa 'Boars 2018'

	<p>en het op de agenda houden in Brussel om te komen tot meer financiële ondersteuning om de aanpak breder in de EU op te pakken.</p> <p><u>Huisvesting zeugen/gelten</u> Onderzoek gericht op nieuwe stalsystemen die winst boeken op gebied van volks- en diergezondheid, dierwelzijn en milieu binnen economische randvoorwaarden. Voorbeelden van dergelijke systemen zijn vrijloopkraamhokken, waar Pro-Dromi als merknaam van een stallenbouwer uit ontstaan is (met als spin-off het toepassen van nestbouw materiaal en het creëren van microklimaat voor biggen in gangbare houderijsystemen) en groepshuisvesting van kraamzeugen, waarbij de biggen op een natuurlijke wijze op latere leeftijd gespeend worden.</p> <p><u>Toiletstal</u> De toiletstal biedt perspectief voor een goed stalklimaat met minder emissies, betere hygiëne, lagere bouwkosten en een effectievere mestverwerking. De eerste ondernemers (varkenshouders en MKB-bedrijven) borduren voort op de onderzoeksresultaten, gericht op het realiseren van meerwaarde in de praktijk. Deze stal biedt perspectief op het gebied van zowel diergezondheid en dierwelzijn als milieu en duurzaamheid.</p> <p><u>Staarten couperen</u> Met dit project is er praktische kennis beschikbaar gekomen met betrekking tot het houden van varkens met lange staarten, die direct toepasbaar is voor de varkenshouders. De demonstratie en het eerste netwerk laten zien dat nog steeds uitbraken van staartbijten optreedt en vraagt om nadere studie in praktijknetwerken. Hiermee is een volgende stap gezet in de aanpak van een, voor zowel varkens als varkenshouders, belangrijk maatschappelijk issue. Belangrijk aandachtspunt waar sinds 2016 duidelijke vooruitgang zichtbaar is betreft de gewenste cultuurverandering naar het willen kunnen houden van varkens met een lange staart.</p> <p><u>Dialoog boer-burger-(lokale) overheid</u> Met het project 'Draagvlak door dialoog' is gewerkt aan mogelijkheden om de dialoog tussen boer, burger en gemeente te verbeteren, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan de acceptatie en waardering van varkensvlees en de wijze waarop dit geproduceerd wordt. Het daarvoor opgerichte netwerk is opgepakt door Elies Lemkes van ZLTO en uitvoeringslijn maatschappij en consument van de topsector. Regelmatig worden vervolgsessies georganiseerd.</p> <p><u>Ingrepen bij zeugen</u> Met het project 'Mijn Zeug: digitaliseren van informatiestromen in de zeugenhouderij' biedt elektronische identificatie (m.b.v. RFID oormerken) perspectief om ook in de zeugenhouderij aan de nationale eis van maximaal twee ingrepen te kunnen voldoen. Dit heeft direct gevolg voor het welzijn van de zeugen en draagt zo bij aan de maatschappelijke waardering van de varkenshouderij. Daarnaast draagt het bij aan nieuwe innovatiemogelijkheden in de varkenshouderij. Verantwoordelijkheid ligt nu bij de ketenpartijen om aan het ingrepenbesluit te voldoen.</p> <p><u>Waardevol perspectief ander vlees</u> In dit rapport zijn zes vernieuwende business modellen opgenomen, die de mogelijkheid bieden om innovaties in de varkensvleesketen ook financieel perspectiefvol te maken. Dit is uiteraard van groot maatschappelijk belang voor alle varkenshouders en overige schakels in de varkensvlees-keten.</p>
2. Indien bepaalde deliverables	Belangrijkste reden is het wegvallen van de financiering van

<p>niet gehaald zijn, wat was daarvoor de reden?</p>	<p>bedrijfsleven. Voorts blijkt dat het opzetten van een Producenten organisatie de sector veel tijd gekost heeft en het onderdeel kennis en innovatie op een zeer laag pitje is komen te staan. De maatschappelijke onderwerpen zijn wel doorgelopen met financiering vanuit EZ, maar met het ontstaan van een POV waarbij activiteiten onder SVK door de achterban (leden varkenshouders) moeten worden goedgekeurd laat zien dat er veel gevoeligheden zijn die door de varkenshouders eerder tot een andere prioritering van onderzoek zou leiden.</p>
<p>3. Heeft het project onverwachte (neven)uitkomsten opgeleverd, die vooraf niet waren voorzien? Zo ja, benoem deze.</p>	<p>De resultaten van de innovatieve projecten zijn opgepakt door "Big Developments" die uiterst innovatief met het concept van de toiletstal, prodromi, stable-stable en groepskramen verder gegaan zijn om te komen tot een innovatief totaal concept. Big developments is een consortium van partijen van buiten de sector en uit de sector die vanuit een sterke marketing benadering lijkt te kunnen komen tot vergaande innovaties met systeemveranderingen die in de keten betaald kunnen worden. Op dit moment wordt met regionale middelen een proefstal gebouwd.</p>
<p>4a. Binnen hoeveel jaar zullen de private partijen resultaten uit dit project gaan gebruiken in de praktijk?</p>	<p>binnen 0-4 jaar</p>
<p>4b. Kan het gebruik van de resultaten in de praktijk nog worden versneld, en zo ja, wat is daarvoor nodig?</p>	<p>Er spelen diverse aspecten:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. De cultuur en de wil om met de maatschappelijke resultaten aan de slag te gaan. Dit is breed van ingrepen (staart, castreren, zeugen) tot nieuwe systemen. Belangrijk aspect hierbij is het hebben van een verdienmodel die de (wellicht in eerste instantie) extra te maken kosten dekt. De PPS MIP speelt daarop in, maar het is ook een totale benodigde cultuurverandering dat een transitie betreft die met beleidsinstrumenten 'mogelijk maken', stimuleringsinstrumenten, handhaving kan worden versneld. 2. Als onderzoek is opgeleverd is het aan de voorlopers om de kennis te implementeren. De ervaring leert dat deze voorlopers nog tegen diverse problemen aanlopen die nadere begeleiding vragen. Hier zou iets voor georganiseerd kunnen worden. Denk aan de vrijloop kraamhokken (pro-dromi), implementatie RFID, 4-dageneis, castratie (bv afwijkend gedrag van de dieren) 3. Sector moet de mogelijkheid hebben om aan doorlopende en nieuwe projecten zoals staarten, bigvitaliteit, ingrepen zeugen (in relatie met implementatie RFID), (volks)gezondheid en welzijn te werken. Dit vraagt op korte termijn onder andere het realiseren van AVV waarmee collectief geld kan worden opgehaald. 4. De voorgenomen regisseur van de commissie Nijpels kan een belangrijke rol spelen bij de versnelling
<p>4c. Op welke wijze is over het project en de resultaten gecommuniceerd naar de brede doelgroep (incl. niet-deelnemende bedrijven)?</p>	<p>Alle vormen van communicatie zijn ingezet. Zonder volledig te zijn: brainstormsessies met stakeholders, netwerken, blogs, E-news brieven, publicaties in vakbladen, publicaties van onderzoekinstellingen, wetenschappelijke publicatie, nationale en internationale congressen, workshops en symposia, VarkensNET leeractiviteiten.</p>
<p>5. In hoeverre heeft het project bijgedragen aan de ontwikkeling van de betrokken kennisinstelling(en)? (bijv. wetenschappelijk track record, nieuwe technologie, nieuwe samenwerkingen)</p>	<p>Zoals uit de publicatie lijst blijkt zijn diverse resultaten wetenschappelijk gepubliceerd. Met name de projecten castratie en staarten hebben een forse internationale uitbreiding gekregen in de samenwerking. De start met PPS en daarna het wegvallen van de productschappen hebben de samenwerking met 'nieuw' bedrijfsleven versneld en versterkt (denk aan fokkerijinstellingen, diervoederindustrie,</p>

	slachterijen, transportsector)
6. Krijgt het project een vervolg in de vorm van een nieuw project of een nieuwe samenwerking? Zo ja, geef een toelichting.	De intentie van de POV is om een vervolg aan de PPS te geven in de vorm van een nieuwe PPS SVK2. De POV wil voor de financiering hiervan gebruik maken van een AVV. Dit vergt tevens het hebben van een plan waar de achterban meerwaarde ziet in de hogere (maatschappelijke) ambitie.

Highlights: geef een korte beschrijving van de belangrijkste resultaten	
<ul style="list-style-type: none"> <p>Verantwoord omgaan met staarten</p> <p>Belangrijkste Highlight van staarten is wellicht dat de Verklaring van Dalfsen NW Europees wordt omarmd. Hiermee ontstaat meer draagvlak om Europees gezamenlijk te werken aan het op termijn niet meer couperen van staarten.</p> <p>Het demonstratieproject op Varkens Innovatie Centrum (VIC) Sterksel heeft veel inzicht opgeleverd ten aanzien van het houden van varkens met intacte staarten. Maar de resultaten laten ook zien dat het nog niet mogelijk is om in de praktijk te stoppen met couperen; het staartbijten was tot aan het eind van het traject nog niet volledig controleerbaar.</p> <p>In 2015 is het netwerk met varkenshouders gestart (regulier en biologisch) die actief aan de slag gegaan zijn met het verminderen van de bijtproblemen. Het heeft tevens aangegeven hoe vanaf 2017 de nieuwe netwerken eruit moeten zien. De groep varkenshouders die met lange staarten aan de slag wil neemt gestaag toe; maar blijft gereserveerd vanwege de risico's voor niet kunnen beheersen van staartbijten met gevolgen voor extra kosten voor de boer en welzijn van het varken.</p> <p>Internationaal is de samenwerking verder geïntensiveerd resulterend in structurele afstemming hoe verschillende west Europese landen werken aan het staarten vraagstuk. Er is een overzicht gemaakt wat in West Europa loopt aan onderzoek. Er zijn eerste afspraken gemaakt voor samenwerking tussen de praktijknetwerken: de problemen waar varkenshouders tegenaanlopen worden met internationale onderzoekers besproken gericht op afstemming van mogelijke oplossingen (wat is aan kennis beschikbaar) of voor opzet onderzoek en wellicht het belangrijkste: er is gezamenlijk een o-meting ontwikkeld om de risicofactoren op bedrijven te meten: de SchwIP. Dit kan mogelijk tevens als basis gebruikt worden voor de implementatie van de EU-directive op dit gebied.</p> <p>Groepshuisvesting kraamzeugen en hun biggen</p> <p>Zeugen met biggen houden in groepen zodat de dieren in alle fasen van hun leven vrij kunnen bewegen lijkt op basis van de eerste onderzoek resultaten perspectiefvol. Het onderzoek is gestart onder de PPS en na het wegvallen van de productschappen vanwege het lonkende perspectief ondergebracht bij het BO dierenwelzijn.</p> <p>Op Varkens Innovatie Centrum Sterksel is de ontwikkeling (groei, voeropname, gezondheid, sociaal gedrag, spelgedrag en beschadigend gedrag) van biggen die opgegroeid zijn in een groepskraamsysteem en na spenen gehuisvest zijn in een groep van 40 biggen vergeleken met de ontwikkeling van biggen die opgegroeid zijn in een traditioneel kraamhok en na spenen als toom bij elkaar zijn gehouden in een gangbaar hok met 10 biggen.</p> <p>Hoewel de biggensterfte door doodliggen de eerste dagen na geboorte nog te hoog zijn laat het totale systeem duidelijk perspectief zien voor de toekomst. Vanuit privaat bedrijfsleven is dan ook een PPS ingediend om het systeem door te ontwikkelen t/m waardevermeerdering in de supermarkt.</p> <p>Stable stable</p> <p>Het project heeft een optimalisering van de huisvesting van gespeende biggen en heeft in 2015 geleid tot een nieuw systeem voor biggen bij zeugen met oa een eigen microklimaat en een beter biggen – zeug contact.</p> <p>Indampen dunne fractie door energie uit de stallucht</p> <p>Eind 2015 is het meetprogramma afgerond. De uitstoot van geur wordt niet verhoogd als er dunne mest wordt verdampt via de luchtwater. De ammoniakemissie neemt ook niet toe; er is wel meer zuur nodig om de ammoniak af te vangen en dus ook meer spuiwater. Op deze manier kan dus bespaard worden op de afzetkosten voor mest. De behandelingskosten per m3 mest zijn berekend op 12 euro per m3.</p> <p>Innovaties in varkensstallen</p> <p>Het onderzoek is vastgelegd in een rapportage. Uit het onderzoek bleek ondermeer dat</p> 	

varkens 85% van de mest op het toilet brengen, maar dat waarschijnlijk de afmetingen van het toilet voor zwaardere dieren te beperkt zijn en de temperatuur in de stallen zorgen voor ongewenste verstoring van het mestgedrag. Dit is zowel in het onderzoek door ontwikkeld als ook opgepakt door Big Developments die de innovaties integreert tot een nieuw systeem. In 2016 zijn 3 onderdelen die nader onderzoek vroegen uitgewerkt in het vervolg project Integrale vleesvarkensstal: de klimatisering (hoe houden we de dieren 95% van de tijd binnen de comfortzone), mestdrogen (hoe de mest/feces drogen met stallucht en extra warmte) en afvoersysteem (feces gescheiden van urine afvoeren uit de stal)

- **Castratie**
Het project richt zich op de doelstelling Boars2018 en de internationale afstemming. De Nederlandse ervaringen zijn verdergaand gecommuniceerd met lezingen op seminars in landen binnen Europa en erbuiten
Een belangrijk onderdeel betreft het kunnen detecteren van berengeur. Hiervoor is samenwerking uitgebouwd met Danish Meat Technology Institute en met de Eurogroup for Animals. Voor de uitrol in Europa is een bijdrage geleverd aan het opstellen van de eerste Europese Roadmap 2018 door de Internationale Expertgroep in Brussel.
Binnen Nederland zijn bijeenkomsten georganiseerd met Nevedi leden over de invloed van voer op berengeur en over de relatie voer en zijn gesprekken gevoerd met de grote slachterijen en een aantal vleesverwerkende bedrijven over vleeskwiteit van beren, borgen en gelten
- **Smart Tools Vitale Varkens**
Dit project is in 2016 apart gefinancierd als stimulans om te komen tot een nieuwe PPS met bedrijfsleven. Het project heeft fase 1 kunnen uitvoeren en heeft een basis gelegd waarmee Keten Duurzaam Varkensvlees (KDV) in 2017 met een PPS verder gaat. Het project smart tools heeft een basis gelegd om data te kunnen inzetten voor signalering en interventie in de varkensproductie waarbij economie en maatschappij (antibiotica en staarten) elkaar versterken. De activiteiten hebben geresulteerd in een intern rapport "Smart Tools voor Vitale Varkens – resultaten fase 1". Intern vanwege het gebruik van vertrouwelijke datasets.
- **Naar een optimaal stalklimaat voor vleesvarkens**
Een goed stalklimaat is zeer belangrijk voor de gezondheid en de productie van de varkens en voor de gezondheid en het werkplezier van de varkenshouder en zijn personeel. Het Klimaatplatform voor de Varkenshouderij constateert dat op veel varkensbedrijven het stalklimaat niet optimaal is (o.a. te hoge ruimtetemperaturen, grote temperatuurschommelingen per etmaal, tocht, hoge concentraties NH₃ en CO₂). Het stalklimaat heeft een belangrijke invloed op de diergezondheid, dierenwelzijn en daarmee op de productie van de varkens. In dit project zijn de eisen voor varken t.a.v. klimaat beschreven t.a.v. luchtkwaliteit en thermocomfort. Daarnaast zijn via het Anipro model theoretische berekeningen gemaakt m.b.t. de comfortzone en de gewenste hoeveelheden ventilatie. Het klimaatplatform Varkenshouderij heeft voornemens om de resultaten van dit project in 2017 te presenteren middels een symposium voor varkenshouders en erfbetreders. Dit met als doel het klimaat op de praktijkbedrijven te verbeteren en daarmee een bijdrage te leveren aan dierenwelzijn en -gezondheid.

Aantal opgeleverde producten (geef in een bijlage de titels en/of omschrijving van de producten of een link naar de producten op openbare websites)			
Wetenschappelijke artikelen	Rapporten	Artikelen in vakbladen	Inleidingen/ workshops
7	30	52	>63

Kosten: Geef in deze tabel aan welke kosten gemaakt zijn. Splits dit uit naar de verschillende projectpartners. Bij private partijen gaat het hierbij om de in kind inbreng in de PPS		
Naam partner	Begroot (k€) (uit	Gerealiseerd (k€)

	projectplan)	
Kennisinstellingen/publieke partijen		
Totaal kennisinstellingen		
Bedrijven/private partijen		
Totaal bedrijven/privaat		
Totaal kosten (publ. + priv.)		

Financiering: Geef in deze tabel de financiering aan. De totale financiering moet even hoog zijn als de totale kosten per partner						
Naam	Kvk nr. (bij private partij)	Gerealiseerde private cash bijdrage 1)	Gerealiseerde private in kind bijdrage	Overig publiek (DLO, TNO, NWO, regio, etc.)	TKI toeslag	Totale financiering
Publieke kennisinstellingen						
Kennisinstelling 1			Nvt			
			Nvt			
			Nvt			
			Nvt			
Private partners						
Bedrijf1		***				
Totaal PPS						
Percentage private financiering	%					

** Hier alleen bedragen invullen die niet naar publieke kennisinstellingen gaan.

1) Specificatie van de private cash bijdrage: Geef in onderstaande tabel weer welke bedrijven de private cash hebben geleverd. Let erop dat het totaalbedrag overeenkomt met de totale cash bijdrage van de vorige tabel		
Private partner	Kamer van koophandel nr.	Bedrag in €
Totaal		

Bijlage: Titels van de producten of een link naar de producten op een openbare website

Project begeleiding topsectoren en secretariaat Innovatie agenda varkensvlees keten

- www.innovatievarkensvleesketen.nl
NB website is met wegvallen productschappen vervallen; wordt vervangen en specifiek recept duurzaam varkensvlees:
http://www.nvv.nl/administration_uploaded/81/6/recept_voor_duurzame_varkensvlees_-_2014.pdf
- Nieuwsbrieven innovatie varkensvleesketen

Technisch economische kengetallen

- KWIN-Veehouderij 2013-2014 (www.kwin.nl)
<http://www.wageningenur.nl/nl/show/Uitgangspunten-en-normen-voor-bedrijfsbegrotingen-varkenshouderij-voor-de-lange-termijn-vestigd-2.htm>
- Biggenprijzenschema <http://www.wageningenur.nl/nl/show/Biggenprijzenschema.htm>
- Waarderingsnormen <http://www.wageningenur.nl/nl/show/Waarderingsnormen-varkenshouderij.htm>
- Afsluitnormen <http://www.wageningenur.nl/nl/show/Nieuwe-afsluitnormen-varkenshouderij-2013.htm>
- Voerwinstprognose <http://www.wageningenur.nl/nl/nieuws/Verwachte-voerwinst-varkenshouderij-lager-in-2013.htm>

Vastlegging P bij vleesvarkens en botsterkte

- <http://edepot.wur.nl/286482>

Verantwoord omgaan met staarten

2013

- Juni 2013 is het routeplan middels 'het Verdrag van Dalfsen' aangeboden aan de staatssecretaris:
<http://www.wageningenur.nl/web/file?uuid=43aeed3d-65ef-49b0-8925-92029d052df7&owner=f9858b26-30bb-4de4-9a53-29a1e2a21eba>

2014

- halveert bijtgedrag. E-newsbrief Varkens 22 oktober 2013.
<http://www.varkens.nl/dier/juten-doeke-halveert-bijtgedrag>
- Staartbijten komt vaak al voor het spenen voor. Nieuwe Oogst 7 juni 2014.
- Stuurgroep wil geen einddatum. E-newsbrief Varkens november 2014
<http://varkens.nl/nieuws/stuurgroep-wil-geen-einddatum-couperen>
- Krulstaarten in de varkenshouderij, motto: "Yes We Can", VIC nieuwsbrief 19 sept 2014.
<http://www.wageningenur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/livestock-research/Innovatiecentra/Varkens-Innovatie-Centrum->
- Mooi om achter de hand te hebben'. Gert van Beek over jute zakken. 11 november 2013.
[Gert van Beek over jutezakken.pdf](http://www.wageningenur.nl/nl/nieuws/Gert-van-Beek-over-jute-zakken.pdf)
- Tussenrapportage demotraject krulstaart. Interne voortgangsrapportage voor stuurgroep en begeleidingscommissie. November 2014
- Krulstaart is niet altijd in het belang van welzijn. Stoppen met couperen niet haalbaar. Boerderij 100, nr. 13-14 (23 december 2014)

2015

- Voortgangsrapportage staarten ten behoeve van de Tweede Kamer
<http://www.wageningenur.nl/nl/Dossiers/dossier/Staartbijten-voorkomen-bij-varkens.htm>
- Rapport Houden van varkens met een intacte staart - Invulling van stap 1 van de Verklaring van Dalfsen: demonstratieproject, praktijknetwerk en internationale samenwerking (eindconcept)
- Posterpresentatie International Pig Welfare Conference Copenhagen (29-30 april)
- Overview West Europees onderzoek op het gebied van staarten
- Bijdrage Erfahrungsaustausch "Kupierverzicht" 9 april Kassel, Duitsland
- Uitwisseling staartenonderzoek en opzet samenwerking Duitsland (Haus Düsse) in netwerken; Sterksel 11 juni
- Presentatie krulstaartenproject Open Innovatie Dagen Sterksel (19-20 juni)
- Presentatie The Dutch Approach EAAP (31 augustus)
- Presentatie opzet en resultaten demonstratieproject Haus Düsse (9-10 november)
- Twee netwerkbijeenkomsten van varkenshouders die aan de slag zijn met verminderen staartbijten

- Ursinus W.W., Reimert I., Van Reenen C.G., Parmentier H.K., Kemp B., Bolhuis J.E. (2015) Associations of tail biting in pigs with immune parameters. Abstract in proceedings of the International Pig Welfare conference (IPW) "Improving pig welfare – what are the ways forward?", Copenhagen, Denmark, 29-30 April 2015. Page 102. (poster presentatie).
- Ursinus, W.W. (2015). Rat race to pigs without tail biting problems. Blog at Farewelldock-website, April 22, 2015. <http://farewelldock.eu/rat-race-to-pigs-without-tail-biting/>.
- Uitwisseling staartenonderzoek bij FareWellDock meeting in Parijs (8 april 2015)
- Presentatie Voer(strategie) en varkensgedrag, Denkaday, 8 september 2015 Voorthuizen.
- Nav deze lezing ook een Boerderij artikel: Ordelman, E. (2015). Big die vroeg leert eten, bijt later minder. Boerderij 101: 8(17 nov 2015).
- Activiteit op basisschool (22 januari 2015): Varkens en hun staart (Nanda).
- Camerlink, I.; Ursinus, W. W.; Bijma, P.; Kemp, B.; Bolhuis, J. E. (2015). Indirect genetic effects for growth rate in domestic pigs alter aggressive and manipulative biting behaviour. *Behavior Genetics* 45: 117-126
- Bolhuis, JE (2015). About Animals and Adaptation, 27 May 2015, University of Bristol, United Kingdom. Algehele lezing over onderzoek, staartbijten was onderdeel hiervan.

2016

- [Peet, G.F.V. van der](#); [Kluivers-Poodt, M.](#); [Dirx-Kuijken, N.C.P.M.M.](#); [Peet-Schwering, C.M.C. van der](#); [Binnendijk, G.P.](#); [Ursinus, W.W.](#); [Bolhuis, J.E.](#) Houden van varkens met een intacte staart. Wageningen UR Livestock Research (Livestock Research rapport 939) - 64 p. <http://library.wur.nl/WebQuery/wurpubs/fulltext/373711>
- Behavioural change by pig producers is the key factor in raising pigs with intact tails (J. Zonderland - guest editorial). The Veterinary journal – Elsevier. 19 februari 2016
- Presentatie demonstratieproject staarten. Beurs LIV Venray, 2 maart 2016
- Tien procent van de krulstaarten raakt beschadigd, resource 7 maart 2016
- Wonden bij 10% varkens met lange staart, Boerderij 2 maart 2016
- Nog geen pasklaar alternatief staartbijten, nieuwe oogst 2 maart 2016
- Geen gouden standaard voor het voorkomen van staartbijten, veearts.nl, 2 maart 2016
- Tail biting: still an enigma in pig science, PigProgress, 3 maart 2016
- Resultaten demonstratieproject staarten, Wageningen UR, 2 maart 2016
- 'Geen pasklare oplossingen om staartbijten te voorkomen', pigbusiness 4 maart 2016
- Nog geen oplossing staartbijten, netwerk de Peelhorst 3 maart 2016
- Nog geen kant-en-klare oplossingen voor staartbijten, Agri 3 maart 2016
- Staart bij een op vijf dieren beschadigd, varkens.nl, 3 maart 2016
- Varken met krulstaart houden vergt grote inspanning, Boerderij.nl, 2 maart 2016
- Wonden bij 10% varkens met lange staart, Boerderij.nl, 2 maart 2016
- Nieuwe Duitse ronde voor intacte biggenstaarten. Boerderij 9 mei 2016
- G.F.V. van der Peet en J. van Diepen. Schwanzbeissen in de Niederlande. Erfahrungsaustausch Kassel 3 juni 2016.
- M. Kluivers en G.F.V. van der Peet. Keeping pigs with intact tails – from science to practice. IPCD, 23 juni 2016.
- Ruimte, stro en gezondheid nodig voor lange staart. Boerderij 2 augustus 2016.
- What are the effects of tail docking on piglets? Pig Progress 8 augustus 2016
- Unkupierte Schweine für den Schweden-Markt. SUS online
- Peet, G.F.V. van der en H. van der Velde Actions and research rearing Pigs with intact tails. Presentatie voor de EU, Dublin 4 – 6 oktober 2016. [Reducing Tail Biting and Routine Tail Docking of Pigs](#)
- 'Ruwvezels en stressvrij management helpen tegen staartbijten'. Boerderij.nl
- M. Kluivers en G. van der Peet. Keeping pigs with intact tails – from science to practice. Herning (DK), 24 oktober 2016.
- Peet, G.F.V. van der en M. Kluivers. New developments in relation to tailniting. 5th International Fresenius Feed conference, 27 oktober 2016.
- Van Dam wil verantwoord einde aan couperen varkensstaarten. Boerderij.nl 2 november 2016
- M. Kluivers, A. hoofs, C van der Peet-Schwering, N. Dirx, G. van der Peet. Curly tails: the Dutch approach – the road towards pigs with intact tails. Internationale workshop Sterksel, 22 november 2016.
- De krulstaart laten zitten: lastige klus. Trouw 17 november 2016
- Krul in staart niet synoniem aan welzijn & 'In EU samenwerken aan passend antwoord op staartbijten', nieuwe oogst 26 november 2016

Mijn zeug (digitaliseren van informatiestromen in de zeughouderij)

Web pagina omtrent Digitalisering varkenshouderij:

- "<http://www.wageningenur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/livestock-research/Innovatiecentra/Varkens-Innovatie-Centrum-Sterksel/Show/Digitalisering-varkenshouderij.htm>"

Rapporten:

- Praktijkproef elektronische oormerken (Report 876, April 2015):
http://www.wageningenur.nl/upload_mm/b/6/7/cbb52578-37f4-4edb-83e6-2ba29b2d8fd1_Praktijkproef%20elektronische%20oormerken%20%282014%29.pdf

Posters (gepresenteerd tijdens innovatie dagen VIC Sterksel), zie web pagina digitalisering:

- Mijn Varken: UHF oormerken (Ultra Hoog Frequent), Nienke Dirx, Pieter Hogewerf
- Mijn Varken: RFID, Nienke Dirx
- Mijn Zeug: Digitalisering van Informatiestromen in de Zeugenhouderij, Pieter Hogewerf
- RFID oormerkenproef, Loes van der Pas

Notitie:

- Roadmap "naar twee ingrepen in de zeugenhouderij"

Groepshuisvesting kraamzeugen en hun biggen

2014

- Wetenschappelijk artikel "A review of sow and piglet behaviour and performance in group housing systems for lactating sows" in *Animal* 8 (3). - p. 448 - 460.
<http://edepot.wur.nl/298136>
- Rapport 757 "Literatuuronderzoek naar groepshuisvesting van kraamzeugen en hun biggen
<http://edepot.wur.nl/295488>
- Artikel V-focus "Innoveren in huisvesting mét en vanuit de praktijk" V-focus 2014 (1). - p. 16 - 18. <http://edepot.wur.nl/289436>
- Cambridge Journals Blog, 2014-03-06 Reviewing group housing for lactating sows
<http://edepot.wur.nl/298356>
- Poster ISAE congres "Behavioural development of piglets in farrowing crates and in a multi-suckling system". 48th Congress of the International Society for Applied Ethology (ISAE): Vitoria-Gasteiz, Spain (2014, July 29 - 2014, augustus 02).
- Abstract poster in conference proceedings "Behavioural development of piglets in farrowing crates and in a multi-suckling system. In I. Estevez, X. Manteca, R.H. Marin & X. Averós (Eds.), *Proceedings of the 48th Congress of the International Society for Applied Ethology (ISAE), Vitoria-Gasteiz, Spain, 29 July - 2 August 2014* (pp. 283). Wageningen, The Netherlands: Wageningen Academic Publishers.

2015

- Rapport 880 "Groepskraamsysteem: analyse van de ontwikkeling van zeugen, biggen en vleesvarkens". <http://edepot.wur.nl/>
- Wetenschappelijk artikel "Development of piglets raised in a new multi-litter housing system vs. conventional single-litter housing until 9 weeks of age" in *Journal of Animal Science*, 93, 11, 5442-5454. <http://edepot.wur.nl/>
- Van Nieuwamerongen, S.E., Bolhuis, J.E., Soede, N.M., Van der Peet-Schwering, C.M.C. Developing a group housing system for lactating sows and their litters. Abstract in proceedings of the International Pig Welfare conference (IPW) "Improving pig welfare – what are the ways forward?", Copenhagen, Denmark, 29-30 April 2015. Page 139 (oral presentation).
- Van Nieuwamerongen, S.E., Bolhuis, J.E., Van der Peet-Schwering, C.M.C. Soede, N.M. Post-weaning performance of piglets raised in a multi-suckling system vs. farrowing crates. Abstract in Book of Abstracts of the 66th Annual Meeting of the European Federation of Animal Science. Warsaw, Poland, 31 August-4 September 2015. Page 540 (oral presentation).
- Reimert, I., van Maurik, T., van Nieuwamerongen, S.E., Van der Peet-Schwering, C.M.C., Bolhuis, J.E. Friends forever? Inter-individual distances in group housed lactating sows. Abstract 25 in abstract book of the Joint meeting of the 34th International Ethological Conference (IEC), Australasian Society for the Study of Animal Behaviour (ASSAB), Australasian Evolution Society (AES), and Australasia, New Zealand and Africa Region of Applied Ethology, Cairns, Australia, 9-14 August 2015. (oral presentation).
- Van Nieuwamerongen, S.E. Growing up in a large community improves performance and welfare of piglets. Wageningen PhD symposium "Connecting ideas – combining forces". Wageningen, The Netherlands, 6 May 2015.

Project Pro Dromi

2013

- Film zie www.prodromi.nl

- Film nestbouw materiaal TV Utrecht
- Film: toepassen netbouw materiaal.
- Anno jan. 2014 zijn de Pro Dromi films in totaal 23.000 keer bekeken
- Presentaties gegeven in Nederland, Duitsland, Portugal, Oostenrijk, België en Zwitserland
- VarkensNET kamer is gerealiseerd.
- Praktijkimplementatie jute zakken succesvol.

2014

- Procesrapportage "Proces Pro Dromi" (intern rapport WUR opdrachtgever)
- Rapport "Pro Dromi easy nesting". A. Hoofs en N. Soede (publicatie begin 2015)
- Eindrapport "Pro Dromi" A. Hoofs en R. Verheijen (publicatie begin 2015)
- Dynamische Website www.prodromi.nl, in beheer van Vereijken Hooijer BV
- Film nestbouwgedrag <https://www.youtube.com/watch?v=b97MTQWk2LY>
- Film handleiding toepassen jute zakken <https://www.youtube.com/watch?v=xfJ3LNTYFlc>
Pro Dromi is markt ver vooruit, Boerderij 25-2-2015, Kees van Dooren
- Hoe krijg je Pro Dromi gefinancierd en terugverdiend?, Varkensbedrijf, nummer 3, maart 2014, Rob van Ginniken
- Biggenonderkruip wint aan populariteit, Boerderij juni 2014, Marieke Ploegmakers
- Nieuwe ontwikkelingen Pro Dromi, Varkensbedrijf Juli 2014, Joost Duppen
- Nieuwe start met Bred zeugen en Pro Dromi 1,5, Boerderij 8 juli 2014
- Pro Dromi concept is te duur, Nieuwe Oogst 152-2015, Ilona Leschner
- Vitale Saugferkel in Bewegingsbuchten, Top Agrar, mei 2014, Anita Hoofs
- Twee euro kostprijsstijging in Pro Dromi kraamhokken, Boerderij 17-2-2014, Kees van Dooren

Stable stable

2014

- Engelstalige flyer m.b.t. project, A. Hoofs, november 2014
- Film, G. van den Boogard en A. Hoofs, November 2014
- Tussenrapportage, G. van de Boogard en A. Hoofs

2015

- PowerPoint presentatie t.b.v. excursies op VIC Sterksel en studieclubbijeenkomsten
- Boerenadvies: aantal efficiënte vreet- en drinkplaatsen
http://www.wageningenur.nl/upload_mm/f/b/a/29b9f82c-240c-4615-ab59-1e7416ea6418_aantal%20vreet%20en%20drinkplaatsen,%20biggen%20en%20vleesvarkens%20bij%20droogvoerrestreking.pdf

Indampen dunne fractie door energie uit de stallucht

- Meetprogramma is eind 2015 afgerond.
- Indampen van dunne mestfracties in combinatie met een luchtwasser. WLR rapport 1014
<http://edepot.wur.nl/407912>

Innovaties in varkensstallen

2013

Producten op KOL

- Filmpje over toiletstal: <http://www.wageningenur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Projecten-EZ/Expertisegebieden/Beleidsondersteunend-onderzoek/Show/Toiletstal.htm>
- 2 Filmpjes op Youtube over de Toiletstal
- Artikel in Trouw over varkenstoilet (Netjes poepen voor een schonere lucht, 14 juni 2013)
- Info nieuwsbrief VIC-Sterksel
- Foto en uitleg van het toilet in Rijksmuseum

Producten, niet op KOL (interne verslagen)

- Stageverslag over trainen van dieren alleen op urineren (maart 2013)
- Stageverslag over vloerbevuiling in de kleine hokken varkenstoilet (juni 2013)
- MSc-rapport over het lig- en mestgedrag in de starplusstal (juni 2013)
- BSc-rapport over het liggedrag in de starplusstal (juli 2013)
- Presentaties over Toiletstal voor symposium 26-2-2013
- Onderzoeksopzet voor studenten Vair varkenshuis
- Aangepast rekenmodel Bezova

Project Starplusstal

2014

In V-focus gaat een serie verschijnen over deze stal. De eerste bijdragen zijn:

- Verdoes, N.; Classens, P.J.A.M.; Aarnink, A.J.A, 2014. Star+: dier- en milieuvriendelijke stal; V-focus 11 (6). P.32-33
- Kasper, G.J.; Verdoes, N.; Classens, P.J.A.M. 2015. Star+: monovergisting mest van vleesvarkens; V-focus 12 (1). P.29-31

2015

In V-focus is een serie artikelen verschenen over deze stal:

- Verdoes, N.; Classens, P.J.A.M.; Aarnink, A.J.A, 2014. Star+: dier- en milieuvriendelijke stal; V-focus 11 (6). P.32-33
- Kasper, G.J.; Verdoes, N.; Classens, P.J.A.M. 2015. Star+: monovergisting mest van vleesvarkens; V-focus 12 (1). P.29-31
- Aarnink, A.J.A. ; Peet-Schwering, C.M.C. van der; Classens, P.J.A.M. ; Verdoes, N. (2015).

Hogere groei in Star+ : Star+ voor dier- en milieuvriendelijk huisvesten vleesvarkens, V-focus (juni 2015). - p. 32 - 34.

- Aarnink, A.J.A.; Vermeer, H.M.; Busancic, Mirjana; Verdoes, N. (2015). Lig- en mestgedrag sturen: Star+ voor milieuvriendelijke huisvesting van vleesvarkens
- Vermeij, I.; Aarnink, A.J.A.; Classens, P.J.A.M.; Verdoes, N. (2015) Economische evaluatie: Star+ voor dier- en milieuvriendelijk huisvesting vleesvarkens, V-focus (juni 2015). - p. 35 - 37.

Project Toiletstal

2014

- Algemene informatie: <http://www.wageningenur.nl/nl/Expertises-Dienstverlening/Onderzoeksinstituten/livestock-research/Innovatiecentra/Varkens-Innovatie-Centrum-Sterksel/Show/Toiletstal-varkens.htm>
- Plomp, M., Pas, L. van de, Verdoes, N. 2014. Rapportage Toiletstal in ppt vorm. Deze rapportage vorm is 2 keer in de begeleidingscommissie gepresenteerd. Het onderdeel Pigsy en Meegroeitoilet zijn gereed. Begin 2015 worden ze op de website gepubliceerd. De vormgever maakt er nu een mooie lay-out van. Het onderdeel Emissiearme toilet volgt later in 2015.
- Welles, M., 2014; Kan een varken mestgedrag aanleren? Bachelor thesis Dierwetenschappen over het Varkenstoilet, 920423-937-030, Leerstoelgroep Adaptatiefysiologie

2015

Voor dit deelproject zijn de resultaten vastgelegd in de volgende presentaties:

- Het hoe en waarom van het varkenstoilet, <http://edepot.wur.nl/359150>
- Pigsy voor grote groepen, <http://edepot.wur.nl/359149>
- Emissiearm toilet voor kleine groepen, <http://edepot.wur.nl/359153>
- Training en leren, <http://edepot.wur.nl/359154>
- Toiletgedrag voor en na spenen in Vair Varkenshuis, <http://edepot.wur.nl/359151>
- Eindconclusie en adviezen voor de praktijk, <http://edepot.wur.nl/359152>

Project Vair varkenstoilet op praktijkbedrijf

- Klein Swormink, B. 2014. Varkenstoilet rijp voor de praktijk. Reportage over bedrijf Vair van Marijke Nooijen. Nieuwe Oogst, 13 sept 2014

Kennisoverdracht varkenshouders

- Jolien Koole, februari 2015: NOTITIE: Kennisdeling 2.0 Varkenshouderij. Intern

Detectie berengeur

- Geen publicaties; notulen van de brainstorm detectie berengeur d.d. 09-11-15 zijn niet openbaar.

Project Stoppen met castreren beerbiggen:

2013

Submitted abstract

- 11th Wageningen International Conference on Chain and Network Management, Isle of Capri, Naples, Italy, June 4-6.

Paper

- [Bekaert KM, Aluwé M, Vanhaecke L, Heres L, Duchateau L, Vandendriessche F, Tuytens FA](#). Evaluation of different heating methods for the detection of boar taint by means of the human nose. [Meat Science Volume 94, Issue 1](#), May 2013, Pages 125–132
- Mathur P.K., R. E. Crump, J. ten Napel, H. A. Mulder, E. F. Knol (2013) Genetic relationship between boar taint compounds, human nose scores and reproduction traits in pigs. *J Animal Sci.* 91(9):4080-4089 <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/23825333>

Blogs

- Gé Backus: <http://boars2018.com/nl/2013/08/te-lang-gewacht/>
- Gé Backus: <http://boars2018.com/nl/2013/04/mythen-over-berengeur/>

Bundel Boars on the Way – resultaten 5 jaar Nederlands onderzoeksprogramma

Artikelen vakpers

- **Stoppen met castratie: retail maakt het verschil** - [Sake Moesker, Boerderij, 22 april 2013](#)
http://www.boerderij.nl/Varkenshouderij/Nieuws/2013/4/Stoppen-met-castratie-retail-maakt-het-verschil-1236937W/?cmpid=NLC|boerderij_vandaag|2013-04-22|Stoppen met castratie: retail maakt het verschil
- **Retail moet mogelijkheid bieden: Veel varkenshouders voor castratieverbod** - [Boerenbusiness](#) 22 april, 2013
<http://www.boerenbusiness.nl/varkensmarkt/artikel/item/10824928/Groot-deel-varkenshouders-voor-castratieverbod-22>
- **Mythen over berengeur ontrafeld** - Caroline Van Der Plas, [NieuweOogst.nu](#) 26 april
http://www.nieuweoogst.nu/scripts/edoris/edoris.dll?tem=LTO_TEXT_VIEW&doc_id=167974
- **Succesfactor berenvlees ligt in acceptatie door de markt** - Inno Food, 29 april, 2013
<http://www.innofood.org/nl/nieuws/11038/succesfactor-berenvlees-ligt-in-acceptatie-door-de-markt.html>
- **Alles draait om marktacceptatie** - Martin ten Hooven, Boerderij 98, nr 31, 1 mei 2013
http://boars2018.com/wp-content/uploads/2013/05/2013-05-01_Boerderij_-Alles-draait-om-marktacceptatie.pdf
- **Berengedrag complex maar steeds beter in beeld** - Carola van der Peet-Schwing, Herman Vermeer, Gisabeth Binnendijk, Linda Troquet [V-Focus juni 2013](#).
http://boars2018.com/wp-content/uploads/2013/06/VF2013_03_16_Berengedrag_p36-37.pdf
- **Column Wim Busser: Ik ben niet paranoïde** - Wim Busser, [Meat&Co, juni 2013](#), nummer 06
<http://www.meat-co.nl/kenniscentrum/archief/2013/6/column-wim-busser-ik-ben-niet-paranoïde>
- **Beren houden moet je leren** - [NieuweOogst.NU](#), 12 november 2013
http://www.nieuweoogst.nu/scripts/edoris/edoris.dll?tem=LTO_TEXT_VIEW&doc_id=185460&h=Beren-houden-moet-leren
- **Onderzoek bevestigt: Veel factoren bepalen succes berenhouderij** - [PVE](#), 13 november 2013
<https://www.mijnpve.nl/pve?waxtrapp=xpnnbBsHsuOnbPTEcBIBKHF&context=gfMsHsuOnbPTEA>
- **Financiële steun voor Boars 2018** - Ilona Lesscher, [Nieuwe Oogst.Nu](#), 15 november 2013.
http://www.nieuweoogst.nu/scripts/edoris/edoris.dll?tem=LTO_TEXT_VIEW&doc_id=185826&h=Financi%C3%A5le-steun-voor-Boars-2018
- **Europees samenwerken** - Varkens.nl, november 15, 2013
<http://www.varkens.nl/nieuws/europees-samenwerken-video>
- **Beren mesten vraagt om vakmanschap** - Varkens.nl, november 15, 2013
<http://www.varkens.nl/nieuws/beren-mesten-vraagt-om-vakmanschap>
- **Afschaffing castratie varkens stuit op Europese onwil** - Tiemen Roos, [Reformatorisch Dagblad](#), 15 november 2013.
http://www.refdag.nl/nieuws/economie/afschaffing_castratie_varkens_stuit_op_europese_onwil_1784321
- **Samenwerking varkenssector en welzijnsclub** - [Kees van Dooren](#) Boerderij 18 nov 2013
http://www.boerderij.nl/Varkenshouderij/Nieuws/2013/11/Samenwerking-varkenssector-en-welzijnsclub-1411901W/?cmpid=NLC|boerderij_vandaag|2013-11-18|Samenwerking_varkenssector_en_welzijnsclub
- **Dierenbeschermers en varkenssector gaan samenwerken** - [Plattelandspost](#) 19 november 2013.
<http://www.plattelandspost.nl/13947/dierenbeschermers-en-varkenssector-gaan-samenwerken>

- **Europese acceptatie berenvlees zware klus** - Lauk Bouhuijzen, [PigBusiness.nl](http://www.pigbusiness.nl), 15 november 2013
<http://www.pigbusiness.nl/nieuws/1324/europese-acceptatie-berenvlees-zware-klus>
- **Tevreden beren met volle buiken zijn rustiger** - [Boerderij](http://boars2018.com), 19 november 2013.
<http://boars2018.com/wp-content/uploads/2013/11/Tevreden-beren-met-volle-buiken-zijn-rustiger.pdf>
- **Stoppen met castreren: nu de ballen in de lucht houden** - Ilona Lesscher, [Nieuwe Oogst](http://www.nieuweoogst.nl), 23 november 2013.
<http://boars2018.com/wp-content/uploads/2013/11/nieuwe-oogst-25-11-2013.pdf>
- **Europese marktacceptatie berg werk** - Lauk Bouhuijzen, [Vee en Gewas](http://www.vee-en-gewas.nl), 23 november 2013
<http://boars2018.com/wp-content/uploads/2013/11/vee-en-gewas-25-11-2013.pdf>
- **Geen biggen castratie meer in 2018** - www.vlees.nl, 19 november 2013.
<http://www.vlees.nl/algemeen/nieuws/bericht/november/db-geen-biggencastratie-meer-in-2018/>
- **Europese actie stoppen castreren 2018** - [Innovatie Varkensketen](http://www.innovatievarkensketen.nl), november 2013.
<http://www.innovatievarkensvleesketen.nl/nieuws/samenwerking-boars2018-en-eurogroup-animals/>
- **Messaggio su face book Eurocarni Magazine** - [Eurocarni Magazine](http://www.eurocarnimagazine.com), [Facebook](https://www.facebook.com/EurocarniMagazine?ref=ts) 17 april 2013
<https://www.facebook.com/EurocarniMagazine?ref=ts>
- **Il consumatore come metro di giudizio** - Persbericht boars2018.com, 13 May 2013
<http://boars2018.com/2013/05/il-consumatore-come-metro-di-giudizio/>
- **Verbraucher ist goldene Norm** - Persbericht boars2018.com, 13 May 2013
<http://boars2018.com/2013/05/verbraucher-ist-goldene-norm/>
- **Metodo di rilevazione garantisce la qualità della carne di verro** - Persbericht boars2018.com, 14 May 2013
<http://boars2018.com/2013/05/metodo-di-rilevazione-garantisce-la-qualita-della-carne-di-verro/>
- **Erfassungsmethode gewährleistet Eberfleischqualität** - Persbericht boars2018.com, 14 May 2013
<http://boars2018.com/2013/05/erfassungsmethode-gewahrleistet-eberfleischqualitat/>
- **Prevenire l'odore di verro grazie ad un allevamento mirato**, Persbericht boars2018, 16 mei 2013
<http://boars2018.com/2013/05/prevenire-lodore-di-verro-grazie-ad-un-allevamento-mirato/>
- **Zucht und das Verhindern von Ebergeruch** - persbericht boars2018.com, 16 mei 2013
<http://boars2018.com/2013/05/zucht-und-das-verhindern-von-ebergeruch/>
- **Per il consumatori il sapore è più importante dell'odore** - persbericht boars 2018.com, 17 mei 2013
<http://boars2018.com/2013/05/per-il-consumatori-il-sapore-e-piu-importante-dellodore/>
- **Verbraucher finden Geschmack wichtiger als Geruch** persbericht boars2018.com, 21 mei 2013
<http://boars2018.com/2013/05/verbraucher-finden-geschmack-wichtiger-als-geruch/>
- **Studi sul comportamento dei verri** - persbericht boars2018.com, 22 mei 2013
<http://boars2018.com/2013/05/studi-sul-comportamento-dei-verri/>
- **Forschung zum Verhalten von Ebern** - Persbericht boars2018.com, 23 May 2013
<http://boars2018.com/2013/05/forschung-zum-verhalten-von-ebnern/>
- **Niederländische Supermärkte entscheiden sich für Nicht-Kastration** - Persbericht boars2018.com, 25 mei 2013
<http://boars2018.com/2013/05/niederlandische-supermarkte-entscheiden-sich-fur-nicht-kastration/>
- **European journalists visit the Netherlands: human nose detection of boar taint** - Persbericht boars2018.com, 25 april2013
<http://boars2018.com/2013/04/european-journalists-visit-the-netherlands-human-nose-detection-of-boar-taint/>
- **Documento di riferimento** - Persbericht boars2018.com, 29 mei 2013
<http://boars2018.com/2013/05/documento-di-riferimento/>
- **Informationsreise für die Presse: Eber unterwegs ins Jahr 2018** - Persbericht boars2018.com, 29 mei 2013
<http://boars2018.com/2013/05/informationsreise-fur-die-presse-eber-unterwegs-ins-jahr-2018/>
- **Den Braten soll keiner riechen** - Elisabeth Kilian, *Fleishwirtschaft* · Juni 2013 · Seite 3
<http://boars2018.com/2013/07/den-braten-soll-keiner-riechen/>
- **Stop alle castrazione dei suinetti in Europa** - Lucio Vernillo, Dossier [Convivium cum sapientia](http://www.conviviumcum.com), 22-07-2013
<http://boars2018.com/2013/08/stop-alle-castrazione-dei-suinetti-in-europa/>
- **Mâles Entiers, Opération séduction chez Vion** - [Porc Magazine](http://www.porc-magazine.com), [Septembre 2013](http://www.porc-magazine.com)

<http://boars2018.com/wp-content/uploads/2013/09/20130916092913588.pdf>

- **French cracking their heads over imminent castration ban** - Philippe Caldier, Pig progress, 28 Jan 2013

<http://www.pigprogress.net/Growing-Finishing/Environment/2013/1/French-cracking-their-heads-over-imminent-castration-ban-1158496W/>

- **France - Castration only cure for boar taint** - [Meat Trade News](#) 17 February 2013
http://www.meatradenewsdaily.co.uk/news/010213/france_castration_only_cure_for_boar_taint.aspx

- **Market acceptance biggest obstacle for castration ban** - [Vincent ter Beek](#), Pig Progress, 18 Nov 2013

<http://www.pigprogress.net/Breeding/Welfare-Environment/2013/11/Market-acceptation-biggest-obstacle-for-castration-ban-1411942W/>

2014

- Rapport 808 "Effect van fokwaarde voor berengeur op het gedrag en berengeur van beren" <http://edepot.wur.nl/320785>
- Flyer "Ongewenst gedrag van beren verminderen: tips en aanbevelingen" <http://edepot.wur.nl/321275>
- Flyer "Reducing mounting behaviour of boars: tips and recommendations"
- Nieuwsbericht op site Wageningen UR Livestock Research en site boars2018.com. Het nieuwsbericht is overgenomen door diverse bladen zoals de Boerderij, Varkens etc.
- Presentatie voor VarkensNet "Met succes beren houden; resultaten van 70 bedrijfsbezoeken"
- Presentaties excursies Sterksel
- Wroeten met sessies vanuit VarkensNet: Ondernemen met ballen.

2015

- Website communicatie via www.Boars2018.com 24 berichten (in Nederlands én Engels) geplaatst met 5.541 (inter)nationale bezoekers.
- Papers gepubliceerd in Fleischwirtschaft
- Wetenschappelijk paper gepubliceerd over het Nederlandse onderzoek 2009-2013

Project Draagvlak door dialoog:

2013

- Quick scan: [Boer als bondgenoot : handvatten voor een goede relatie met de omgeving bij bedrijfsontwikkeling of -verplaatsing](#)

Peet, G.F.V. van der; Vogelzang, T.A. ; Lauwere, C.C. de; Janssen, A.P.H.M. ; Os, J. van (2013) *Lelystad : Wageningen UR Livestock Research, (Rapport / Wageningen UR Livestock Research 699) - 42 p.*

2014

- Rapport 699 "Boer als bondgenoot". <http://edepot.wur.nl/265446>
- Kick Off lerend netwerk "omgevingsdialoog" 1 oktober 2014 bij Agri Plaza te Den Bosch
- LinkedIn groep "lerend netwerk Boeren en Buren"
- Ervaringen uit onderzoekproject maatschappelijke dialoog. PPT voor kick off lerende netwerken 1 oktober 2014.

Project Gelten die goed gedijen in groepshuisvesting

- Rapport 783 "Handboek opfokzeugen" <http://edepot.wur.nl/328107>
- Rapport 784 "Invloed van mengmoment, leefoppervlak en hokverrijking op gedrag, beenwerk en productie van opfokzeugen tot en met de eerste worp" <http://edepot.wur.nl/328241>
- Flyer "Tips en aanbevelingen voor het succesvol houden van opfokzeugen".
- Nieuwsbericht op site Wageningen UR Livestock Research en site Topigs Norsvin

Project Vitale varkens

- Rapport 816 "Voerstrategie voor vleesvarkens in relatie tot genetische aanleg en geboortegewicht" <http://edepot.wur.nl/326826>
- Nieuwsbericht op site Wageningen UR Livestock Research. Het nieuwsbericht is overgenomen door diverse bladen zoals Boerderij, Nieuwe Oogst, Varkens, De Molenaar, Platte Post
- Presentatie Wroeten met Varkensnet voor studenten varkenshouderij (MBO, HBO en Universiteit) "Voersamenstelling en voeropname : Invloed op technische resultaten vleesvarkens" <http://edepot.wur.nl/302869>

- Flyer cockpit vleesvarkens <http://edepot.wur.nl/307705>
- Presentaties excursies Sterksel

Project Streptococcus suis:

- Rapport 760 "Literatuurstudie en *in vitro* onderzoek naar antibacteriële werking van voeradditieven ter vermindering van de *Streptococcus suis* problematiek" <http://edepot.wur.nl/296351>
- Rapport 761 "Effect van geboortegewicht en voeropname voor spenen op het aantal gespeende biggen met *Streptococcus suis* verschijnselen" <http://edepot.wur.nl/296352>
- Artikel V-focus "Geen effect van geboortegewicht en voeropname voor spenen op aantal biggen met *S. suis*" V-focus 11 (3). - p. 32 - 33. <http://edepot.wur.nl/305484>
- Nieuwsbericht op site Wageningen UR Livestock Research en het PVV. Het nieuwsbericht is overgenomen door diverse bladen zoals Boerderij, Varkens etc.
- Presentaties excursies Sterksel

Project Kansrijke innovaties

- EnerVatiestal: energiebesparende en -opwekkende technieken. Bijdrage aan een energieneutrale stal voor de varkenshouderij. <http://edepot.wur.nl/321033>
- Naar energieneutrale varkensstallen met luchtrecirculatie: de EnerVatiestal. <http://edepot.wur.nl/321182>
- Met het water naar de dokter; Innovatief drinkwatersysteem. Factsheet, http://www.wageningenur.nl/upload_mm/0/0/8/52a41678-66c7-4fe9-9ab8-04a04fb91f7c_Factsheet%20Met%20het%20water%20naar%20de%20dokter.pdf

Waardevol perspectief ander vlees

- Rapport "Waardevolle perspectieven voor vlees": <http://edepot.wur.nl/296834>
- Artikel in V-Focus (December 2013) getiteld: "Naar nieuwe verdienmodellen voor vlees"
- Document waarin gekeken wordt naar de kosteneffecten op varkensbedrijven door bedrijfsaanpassingen voor het 'Varkensvlees van morgen'.

Cockpit vleesvarkens incl. weegsystemen

- <http://edepot.wur.nl/243291>
- <http://edepot.wur.nl/234617>
- <http://edepot.wur.nl/240240>
- <http://edepot.wur.nl/240241>

Overig

Intern Document "Visie Gezonde Varkens"

Interne notitie "kennisdeling 2.0 varkenshouderij"